

4. MEĐUNARODNI MULTIDISCIPLINARNI KONGRES KLUBA STUDENATA GEOGRAFIJE

U prostoru kina Forum Studentskog doma „Stjepan Radić“, 12. i 13. studenog 2022. godine održan je 4. Međunarodni multidisciplinarni kongres Kluba studenata geografije Zagreb. Pod nazivom *Regija, razvoj, ravnoteža – Pristupi istraživanju i planiranju prostora*, kongres je okupio više od 180 studenata i mladih stručnjaka koji se bave temama regionalnog razvoja.

Međunarodni multidisciplinarni kongres već je polako tradicionalan događaj na kojem Klub studenata geografije Zagreb okuplja stručnjake iz područja geografije i srodnih znanosti. Dosad su uspješno provedena tri kongresa: 1. *MMK - Prostor kroz prizmu održivosti*, 2. *MMK - Urbana utopija: pristupi planiranju urbanih prostora* i 3. *MMK – Depopulacijski momentum: Interdisciplinarni pristupi proučavanju stanovništva*, posljednji od kojih je održan u jesen 2019. godine. Nakon prisilnog zatišja u aktivnostima uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19 i ograničavanjem javnih okupljanja, nekolicina članova Kluba u siječnju 2022. odlučila je oživjeti održavanje multidisciplinarnih kongresa te se odvažila na organizaciju još jednog velikog događaja.

Ovogodišnje izdanje kongresa bavi se temom regionalnog razvoja – područjem u kojem geografija kao znanost ima velik doprinos. Studiranje geografije podrazumijeva interdisciplinarni pristup problematici, a upravo geografi svojom jedinstvenom perspektivom najviše mogu pridonijeti razumijevanju regionalnog razvoja. Potencijal za zapošljavanje geografa velik je u području regionalnog razvoja, stoga je tema kongresa odabrana s ciljem kako podizanja svijesti o ulozi geografije u regionalnom razvoju, tako i stručnog usavršavanja studenata i mladih znanstvenika.

Ne ravnoteža u stupnju razvoja između različitih dijelova državnog teritorija prepoznata je kao velik problem Hrvatske, kako u znanstvenim krugovima i na svim razinama vlasti, tako i u široj javnosti. Svi akteri i institucije koji nastoje utjecati na postojeće stanje te potaknuti društveni, demografski, ekonomski razvoj pojedinih regija, od državnih vlasti do lokalnih udruga, suočavaju se s izazovima koji su vrlo kompleksni. Za razumijevanje regija, potrebno je promatrati njihov stupanj razvoja kao rezultat interakcije mnogobrojnih složenih procesa. Radi boljeg razumijevanja i upravljanja prostornim razvojem, interdisciplinarni pristup je neophodan. Stoga je kongres *Regija, razvoj, ravnoteža* organiziran kao interdisciplinarno mjesto susreta budućih stručnjaka čiji će rad u nadolazećim godinama doprinijeti prostornom razvoju svojih zemalja i svojih krajeva.

Deklarativnu podršku za održavanje kongresa pružile su brojne institucije, među kojima se ističu Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Geografski odsjek PMF-a u Zagrebu, Geografski odjel Sveučilišta u Zadru, Hrvatsko geografsko društvo, Grad Zagreb, te Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije Republike Hrvatske.

Sl. 1. Svečano otvaranje kongresa

Kroz dva dana kongresa, sudionici su imali priliku promišljati o uzrocima neravnomjernog razvoja, razvojnim potencijalima regija te o institucijama, politikama i mjerama koje imaju zadaću ostvariti te potencijale. Program kongresa bio je strukturiran kroz četiri tematske sekcije: *Obala, otoci i zaleđe*, *Kontinentalna Hrvatska*, *Gradske regije* i *Poluge razvoja* (*Levers of Development*). Svaka od sekcija sastojala se od studentskih izlaganja te panel-rasprave u kojoj su sudjelovali stručnjaci, znanstvenici te profesori koji se bave specijaliziranom problematikom unutar sekcije.

Kongres *Regija, razvoj, ravnoteža* svečano je otvoren govorima pročelnika Geografskog odsjeka PMF-a prof. dr. sc. Nenada Buzjaka, dekana PMF-a prof. dr. sc. Mirka Planinića, predstavnika Grada Zagreba Nikole Petkovića te predstavnika ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Ivana Bote.

Pozvano izlaganje pod nazivom *O konceptu dobrih mjesta (good places) i regionalnom razvoju* održao je prof. dr. sc. Aleksandar Lukić s Geografskog odsjeka PMF-a. Posebno smo počašćeni odazivom profesora Lukića budući da su nas njegova predavanja inspirirala, a njegovi su nam savjeti olakšali istraživanje ovako složene teme. Pozvano predavanje prikladan je nastavak na uvodne govore, a pružilo nam je širi kontekst o tome što mjesto, urbano ili ruralno područje i regiju čini dobrim za život. Predavanjem smo pokušali odgovoriti na pitanje što kada tradicionalni koncepti regionalnog razvoja prestanu davati rezultate i koji još faktori utječu na odluku o životu na nekom prostoru. Ovakvo propitivanje tradicionalnih pristupa osvježavajuće je i otvara nove mogućnosti promišljanja odgovora na probleme regionalnog razvoja.

SEKCIJA *OBALA, OTOCI I ZALEĐE*

Prva sekcija pod nazivom *Obala, otoci i zaleđe* bila je posvećena problematici razvoja i međusobnoj ovisnosti obale, otoka i zaleđa sa svrhom kreiranja smjernica za njihov budući razvoj. Kako bi bilo moguće odrediti razvojne smjernice, naglasak je stavljen na razumijevanje procesa koji su karakteristični za taj prostor. Uzimajući u obzir intenzitet cijelog niza procesa kao što su migracije, starenje, deagrarizacija, pojava sekundarnog stanovanja, apartmanizacija itd., bilo je moguće dati viziju budućih smjerova razvoja obale, otoka i zaleđa. Poseban fokus bio je i na dva procesa izrazito specifična za taj prostor – litoralizaciji i sezonalnosti.

Kroz relevantna izlaganja i kvalitetnu panel raspravu izvučeni su glavni zaključci ove sekcije. Masovni turizam, koji je nositelj gospodarstva obalnog prostora, ima sve negativniju ulogu na prostor i lokalnu zajednicu u vidu prekomjernog iskorištavanja obale što se posljedično počelo negativno odražavati i na demografske procese. Intenzivan rast cijena zemljišta uz obalu rezultira rastom potražnje za zemljom na drugim mjestima. Prilikom onda ima zaleđe koje s nižom cijenom zemljišta može privući, ne samo stanovništvo, već i poboljšanje gospodarskih uvjeta na tom prostoru. Kako bi se to postiglo, potrebna je horizontalna i vertikalna umreženost različitih aktera i razina vlasti, a naglasak je stavljen na važnost lokalnog stanovništva u kreiranju politika. Sve veća važnost stavlja se na uključivanje stanovništva u razvoj svojih zajednica što je posebno važno u prostorima s manjim izoliranim zajednicama kao što su otoci, ali i određeni prostori u zaobalju. Fondovi Europske unije, što kroz lokalne akcije grupe, što kroz razne projekte, prilika su za postizanje ravnomjernijeg razvoja. Sukladno tome, potrebno je težiti dodatnom ulaganju u obrazovanje i edukaciju lokalnog stanovništva. Kao bitan faktor za razvoj prostora zaleđa, a posebice naših otoka, istaknut je promet.

Tab. 1. Izlagači i panelisti sekcije *Obala, otoci i zaleđe*

IZLAGAČI	NAZIV IZLAGANJA	PANELISTI	INSTITUCIJA
Teodor Macan, mag. geogr.	Turizam kao „kočnica“ razvoja Istre	dr. sc. Marina Blagaić Bergmann	Institut za etnologiju i folkloristiku, Anatomija otoka
Andrija Mišetić, mag. geogr.	Razvojne perspektive Općine Postira	dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann	Prirodoslovno - matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Geografski odsjek
Magdalena Makar, mag. geogr.	Geografski aspekt razvoja Pašmana i Ugljana uslijed povezivanja mostom s kopnom	Josipa Slaviček, dipl. ing. arh.	Anatomija otoka
Gabriela Varvodić, univ. bacc. geogr.	Utjecaj prometa na demografska obilježja Grada Trilja		

S obzirom na današnji stil i način života, potrebno je omogućiti stanovništvu što bržu i jednostavniju cirkulaciju između mjesta življenja i mjesta rada, obrazovanja i ostalih ključnih funkcija pa se razvoj ekonomski i ekološki održivih načina prometnog povezivanja nameće kao jedna od najvažnijih mjera u idućem razvojnom razdoblju. Voditelji sekcije i moderatori rasprave bili su Šime Vukman i Pavel Gulin Zrnić.

KAVA I KARIJERA

Nakon uvoda u problematiku kongresa kroz sekciju *Obala, otoci i zaleđe* te pauze za ručak, održan je dio programa pod nazivom *Kava & Karijera*. U manje formalnom okruženju, studenti su se imali priliku upoznati s predstavnicima tvrtki, institucija i udruga koje djeluju u područjima regionalnog razvoja, strateškog prostornog planiranja, GIS-a i zaštite okoliša. U *Kavi & Karijeri* sudjelovali su: Apsolon, Ernst & Young, GDi, Grad Zagreb – Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, Hidrocibalae, Libusoft Cicom, ODRAZ, Place2go, SAFU – Središnja agencija za financiranje i ugovaranje i SmartAqua.

Sl. 2. Kava & Karijera

SEKCIJA KONTINENTALNA HRVATSKA

Druga sekcija odnosila se na prostor izvan izravnog utjecaja obale i obalnih procesa. Promatramo li stupanj razvijenosti Kontinentalne Hrvatske, možemo primijetiti kako najveći stupanj razvoja bilježi zagrebačka urbana aglomeracija i Sjeverna Hrvatska. S druge strane,

cijela Istočna, južni dio Središnje i kontinentalni dio Gorske Hrvatske imaju ispodprosječni stupanj razvijenosti. Kako bi se pokušale umanjiti negativne posljedice depopulacije na istoku Hrvatske, 2017. godine pokrenut je nadregionalni projekt *Slavonija, Baranja i Srijem*, s ciljem kreiranja i financiranja razvojnih projekata na području pet slavonskih županija. Provedena je analiza raspodjele sredstava iz fondova EU i utvrđeno je da su istočnohrvatske županije uspješne u povlačenju sredstava iz europskih fondova u nacionalnom kontekstu, ali tek ostaje vidjeti kakav će utjecaj to imati na demografsku sliku. Modernizacija i stvaranje dodane vrijednosti u prehrambenoj, drvnoj i metaloprerađivačkoj industriji te razvoj kulturnog, zdravstvenog, aktivnog i ruralnog turizma neke su od strateških niša za razvoj Kontinentalne Hrvatske. Na regionalnoj razini, veliku važnost za ravnomjeran razvoj imaju razvojne agencije, a na primjeru Sisačko-moslavačke županije dobili smo detaljan pregled aktivnosti i programa koju provode regionalna razvojna agencija SIMORA i lokalne razvojne agencije Petrinje, Novske i Kutine. Poseban osvrt pružen je uspješnom poduzetničkom inkubatoru i projektima vezanim uz sve popularniju gaming-industriju u Novskoj.

Nadalje, velika je pozornost bila usmjerena na koncept ruralnog razvoja, budući da poljoprivreda i ruralna područja imaju ključnu ulogu za očuvanje i poboljšanje ekosustava, proizvodnju hrane, borbu protiv klimatskih promjena i sl. Koncept endogenog ruralnog razvoja i program LEADER, u čijem su fokusu lokalni dionici koji sami određuju svoj razvoj i pokreću razvojne inicijative, analizirali smo na primjeru lokalne akcijske grupe (LAG) *Slavonska ravnica*. Aktivnosti i programi LAG-a doprinose razvoju više sferi ruralnog života u istočnom dijelu Brodsko-posavske županije. Zaključeno je kako je onim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) koja surađuju s LAG-om uvelike olakšano unaprjeđenje proizvodnje i modernizacija poslovanja. Ipak, LAG-ovi se često susreću s problemom slabe participacije lokalnog stanovništva u razvojnim inicijativama te

Tab. 2. Izlagači i panelisti sekcije *Kontinentalna Hrvatska*

IZLAGAČI	NAZIV IZLAGANJA	PANELISTI	INSTITUCIJA
Ivan Majstorić, mag. geogr.	Analiza projekta Slavonija, Baranja i Srijem u kontekstu depopulacije	dr. sc. Nataša Bokan	Agronomski fakultet, Zavod za agrarnu ekonomiku i ruralni razvoj
Anđela Knez, mag. geogr.	Utjecaj razvojnih agencija na regionalni razvoj Sisačko- moslavačke županije	dr. sc. Jelena Lončar	Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek
Patricija Velečki	Uloga LAG-a „Slavonska ravnica“ na razvoj OPG-ova i ruralnih područja	Josip Glavačević, univ. bacc. ing. techn. aliment.	LAG-a Slavonska ravnica, voditelj
Ilija Lazić, dipl. geograf- turizmolog	Značaj edukativnog turizma za razvoj sela i seoskih škola		

moraju uložiti dodatne napore kako bi proveli aktivnosti i projekte koji uključuju sve relevantne aktere. Postoje i brojne druge razvojne inicijative kao što su kratki lanci opskrbe, grupe solidarne razmjene i pametna sela, a sve više resursa ulaže se u povezivanje obrazovanja i ruralnih područja. Predstavljena je inicijativa revitalizacije seoskih škola u funkciji edukativnog turizma i formiranja edukativnih centara, koji za cilj imaju približavanje tema održivog razvoja, ekologije, prirodne i kulturne baštine mladima. Voditelj sekcije i moderator panel rasprave bio je Jan Szabo.

SEKCIJA GRADSKE REGIJE

Treća sekcija *Gradske regije* usmjerila se na prostor grada i njegovu regiju. Iako je u ruralno-urbanom mozaiku teško povući crtu između ruralnih i urbanih područja te se često govori o jednom ruralno-urbanom kontinuumu, urbanim se prostorom smatra upravo onaj gradski. Cilj ove sekcije bio je istaknuti važnost gradskih regija u regionalnom razvoju i analizom uzročno-posljedičnih veza oblikovati viziju gradskih regija u Hrvatskoj i predložiti mjere za njihov razvoj.

Na temelju četiri izlaganja i panel rasprave, istaknute su glavne ideje i zaključci sekcije *Gradske regije*. Ekonomska i demografska snaga gradova zajedno s gradskim funkcijama utječu na razvoj ruralnih okolica. Kako bi omogućili razvoj ne samo gradske regije, već i ruralnog prostora koji toj regiji gravitira, potrebna je težnja optimalnom prostornom rasporedu gradskih funkcija, njihovom međusobnom prometnom povezivanju te povezivanju tih centara s prostorom izvan gradske regije. Kako bi se to postiglo, potrebno je integralno strateško planiranje i uključivanje svih razina vlasti u proces planiranja. Iako su geografi i ostali stručnjaci sposobni napraviti

Tab. 3. Izlagači i panelisti sekcije *Gradske regije*

IZLAGAČI	NAZIV IZLAGANJA	PANELISTI	INSTITUCIJA
Paolo Dugandžić, univ. bacc. geogr.	Funkcionalna klasifikacija hrvatskih upravnih gradova	Marko Ercegović, dipl. pol.	Udruga gradova u RH, National URBACT Point
Denni Kunjas, univ. bacc. geogr. i Fran Faber	Suvremena dinamika razvoja zagrebačke gradske regije	dr. sc. Irena Matković	Grad Zagreb, Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i stratejsko planiranje
Korana Komar, univ. bacc. geogr.	Gravitacijsko područje Grada Zaboka	Dario Zurovec, mag. ing. el.	Grad Sveta Nedelja, gradonačelnik
Marko Marušić, univ. bacc. geogr.	Razvoj biciklističkih ruta u Gradu Zagrebu		

kvalitetnu strategiju razvoja, načini kako će se ona provoditi ovise i o sustavu uprave, odnosno distribuciji vlasti između lokalne i županijske razine. S obzirom na sve veća prometna zagušenja i zagađenja zraka unutar gradskih regija, važna mjera je razvoj održivih načina prometa unutar grada. Voditelj sekcije i moderator rasprave bio je Danijel Bačan.

SEKCIJA *POLUGE RAZVOJA (LEVERS OF DEVELOPMENT)*

Posljednja je sekcija u potpunosti održana na engleskom jeziku budući da su neki od sudionika pristigli iz drugih država. Kroz izlaganja i diskusije, sudionici su promišljali o uzrocima neravnomjernog razvoja, o razvojnim potencijalima regija te o institucijama, politikama i mjerama koje imaju zadaću aktivirati te potencijale. Cilj ove sekcije bio je pružiti širi pogled na teorijski aspekt regionalnog planiranja te predstaviti metode i prakse planiranja u Hrvatskoj i drugim europskim zemljama.

Jedna od najvažnijih poluga razvoja svakako su optimalno raspoređene i većini dostupne centralne funkcije. Njihov nedostatak predstavlja velik izazov u razvoju ruralnih područja, stoga je dio pažnje usmjeren u istraživanje načina na koje se može upravljati mrežom centralnih naselja. Široke mogućnosti otvaraju geografski informacijski sustavi, kojima se, uz potporu drugih istraživačkih metoda, mogu identificirati nedostaci u dostupnosti usluga te njihova implikacija na sve ostale aspekte društvenog i gospodarskog razvoja pojedinih područja.

Nadalje, iz perspektive jedne ekonomistice, pričalo se o kohezijskoj politici i razvojnim izazovima Vukovarsko-srijemske županije, a tri arhitektice prezentirale su inovativna visokotehnološka rješenja, koja bi mogla aktivirati razvojni potencijal Sinjskog polja. Tema participativnosti u

Tab. 4. Izlagači i panelisti sekcije *Poluge razvoja*

IZLAGAČI	NAZIV IZLAGANJA	PANELISTI	INSTITUCIJA
Ivan Šišak, mag. geogr.	Usluge od općeg interesa: od teorijskog pristupa do primjene u regionalnom planiranju	Slaven Kliček, mag. geogr.	Europska komisija, EU
Katarina Benić, mag. oec.	Kohezijska politika: pojam, izazovi i perspektiva Vukovarsko-srijemske županije	dr. sc. Simon Kušar	Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo
Paula Bolfan, univ. bacc. turism. cult.	Energetska tranzicija hrvatskih otoka: zadarski arhipelag	Tomislav Belovari, mag. oec.	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Republika Hrvatska
Magdalena Runje, Ana Vračević i Martina Žagar, univ. bacc. ing. arch.	Projekt +++	dr. sc. Marijana Sumpor	Euro ekspertiza

Sl. 3. Organizacijski odbor kongresa

upravljanju prostorom provlačila se kroz cijeli kongres, a naročito je zanimljivo bilo čuti o vrijednim inicijativama vezanim uz problematiku energetike na otocima. Otočna područja suočavaju se sa specifičnim razvojnim izazovima, a važan element u upravljanju prostorom na otocima ima proizvodnja i upravljanje energijom te obnovljivi izvori energije. Iako je širenje svijesti o korištenju solarne energije obveza velikog broja dionika, ključnu ulogu u informiranju i edukaciji privatnog sektora i stanovništva ima lokalna samouprava i organizacije civilnog društva. Voditelji sekcije i moderatori rasprave bili su Marko Perak i Bruno Novotny.

Posljednja sekcija u punom je smislu potvrdila međunarodnost i multidisciplinarnost kongresa. Ono što nazivamo stupnjem razvoja produkt je kompleksnog međudjelovanja društvenih, demografskih, ekonomskih, ekoloških, prometnih, tehnoloških, kulturnih, političkih i mnogih drugih faktora koji se međusobno ispresijecaju na određenom prostoru. Svaki od ovih sektora proučava zasebna znanost. No kako bi se razumio razvoj regija i procesi koji na njega djeluju, potrebno je pristupiti na integrativni način i proučavati regije kao cjeline, kao rezultat interakcije mnogobrojnih i složenih procesa; zato je prihvaćanje multidisciplinarnog pristupa neophodno radi boljeg razumijevanja i upravljanja prostornim razvojem.

JAN SZABO, ŠIME VUKMAN, MIHAELA MLADAR, LUCIJAN ČERNELIĆ